

TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ 'KÜLTÜR DİL İLİŞKİSİ'NE YÖNELİK METAFORİK ALGILARI*

Ali GÖÇER**

ÖZET

Bu araştırma, Türkçe öğretmeni adaylarının 'kültür dil ilişkisi'ne yönelik algılarını metaforlar yoluyla ortaya çıkarma amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde olgubilim (fenomenoloji) araştırma deseni kullanılmış ve incelenen veriler mecazlar yoluyla toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2012-2013 öğretim yılı bahar döneminde, Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe öğretmenliği bölümünde öğrenim gören 71 Türkçe öğretmeni adayları oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri, Türkçe öğretmeni adaylarının 'kültürün dil ile ilişkisi ... gibidir; çünkü ...' şeklinde verilen ifadeyi tamamlamalarıyla elde edilmiştir. Türkçe öğretmeni adayları ile yapılan görüşmelerle elde edilen veriler içerik analizi tekniğiyle incelenmiştir. Veriler analiz edilirken şu aşamalar takip edilmiştir: adlandırma aşaması, eleme ve arıtma aşaması, derleme ve kategori geliştirme aşaması ve geçerlik ve güvenilirliği sağlama aşaması. Araştırma bulgularına göre, öğretmen adayları 'kültürün dil ile ilişkisi'ne yönelik toplam 66 adet geçerli metafor üretmişlerdir. Bu metaforlar nitelikleri açısından incelenerek farklı kavramsal kategoriler oluşturulmuştur. Araştırma sonucuna göre, Türkçe öğretmeni adayları kültürün dil ile ilişkisine 38 metafor geliştirmişlerdir. Türkçe öğretmeni adayları oluşturdukları metaforlara bakıldığında kültürün geleceğe aktarılmasında dilin taşıdığı önem vurgulanmıştır. Bunun yanında dilin serpilip gelişmesinde kültürün önemli bir kaynak olduğuna değinilmemiştir. Türkçe öğretmeni adaylarının oluşturduğu metaforlar 'parça-bütün ilişkisi', 'ayrılmazlık', 'işlevsellik', 'araç' ve 'uyum' gibi 9 kategori altında toplanmıştır. Sonuç olarak, öğretmen adaylarının 'kültür dil ilişkisi' ile ilgili yüksek düzeyde olumlu algıya sahip oldukları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: dil kültür ilişkisi, metafor, Türkçe öğretmeni adayları.

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Doç. Dr. Erciyes Üniversitesi, El-mek: aligocer@windowlive.com

PERCEPTIONS OF TURKISH STUDENT TEACHERS ABOUT THE CONCEPT OF THE RELATIONSHIP BETWEEN LANGUAGE AND CULTURE

ABSTRACT

The aim of this study is to expose perceptions of teacher candidates about the concept of the relationship between language and culture through metaphors. The study was designed as a phenomenological study within the qualitative approach and the data were collected through metaphors. The participants for this study included 71 teacher candidates from department of Turkish Language Teaching Erciyes University Faculty of Education in the spring semester of 2012-2013 academic year. In order to collect data, teacher candidates were asked to complete the prompt “the relationship between language and culture is like ... because ...”. The data obtained from interviews with Turkish student teachers was analyzed with using the content analysis technique. When analyzing the data the following steps were followed: the naming stage, screening and purification stage, compile and category development stage, and to ensure the validity and reliability of the stage. According to the data, teacher candidates produced 66 valid metaphors about the concept of the relationship between language and culture. Analyzing the metaphors which were investigated in terms of qualifications, different conceptual categories were identified. According to the result of this study, Turkish teacher candidates developed 38 metaphors about the relationship between culture, and language. From metaphors, emphasized the importance of the language transmission of culture to the future. Besides, culture was not mentioned as an important source in the development of language. Metaphors created by Turkish teachers' are grouped under 9 categories such as 'Relationship between whole and part', 'indissolubility', 'functionality', 'tool' and 'harmony'. Consequently teacher candidates have high levels of positive perceptions towards the relationship between language and culture.

Key Words: the relationship between language and culture, metaphor, Turkish student teachers.

GİRİŞ

‘İnsanoğlunun yarattığı her şey’ olarak nitelenen kültür, bilimsel yazılarda uygarlık karşılığı (Güvenç, 1994: 95) olarak kullanılıyor olsa da ‘kültürün daha ziyade her topluluğun kendine mahsus yaşayış ve davranış tarzıdır. Belirli bir topluluğa ait sosyal davranış ve teknik kuruluşlar ‘kültür’ü meydana getirir (Kafesoğlu, 1998: 16). Kültür, bir milletin yüzyıllar boyunca oluşturduğu algı, ilgi, tutum ve davranışlarla tezahür eden yaşam biçimi, maddî ve manevî değerler toplamıdır ve nesilden nesile miras olarak aktarılarak gelmektedir. Kültür, hayatın her safhasında insanı kuşatan duygu ve düşüncenin yaşama yansıyan hâlidir (Göçer, 2012: 50-51).

Dil, içtimai bir müessese olarak insanlar arasında anlaşmayı sağlayan bir araç (Ergin, 2009: 3); toplumun ortak değeri olduğu için sosyal bir kurum (Karataş, 2009: 11) ve çok yönlü, farklı nitelikleri olan büyümlü bir varlıktır (Aksan, 2007: 11). Tanımlardan da görüldüğü gibi dilin toplumsal niteliği öne çıkarılmaktadır. Akarsu’ya göre, dil konuşulduğu toplumun özelliklerini en

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013*

iyi yansıtan unsurdur. Toplumun ortaya koymuş olduğu kültürel değerlerin izleri dil ile kendini gösterir (1998: 83).

Dil ile kültür birbiriyle yakından ilişkili iki kavramdır. Dil kültürle yaşar, kültür de dil ile gelişir ve birikir (Günay, 1995: 9). Bir toplumun dili, o toplumda yaşayan bireylerin genel kültürünü yansıtır. Kültür bir bilgi birikimidir. Bilgi birikiminin kaynağı ise dildir. Bu yüzden dil ile kültür birbirinden ayrılmaz (Aslan, 2008: 118). Şu hâlde, kültür, nesilden nesile aktarılmak için dile muhtaç; toplumun duygu, düşünce ve tam anlamıyla hayat tezahürlerinin somut hâle bürünmesinin aracı olan dil için de kültür bir ihtiyaçtır (Göçer, 2012: 53).

Dil, bir kültür aktarıcısı olduğu gibi kültürün sürekliliğini sağlayan en önemli vasıta (Akarsu, 1998: 83). İnsan yığınlarının millet olabilmesinde dilin önemli bir yeri vardır. Her birey, mensubu olduğu milletin kültürünü bir şekilde öğrenmek ve o milletin kültürel kimliğini kazanmak zorundadır. Çünkü milletler camiasında insanlar, onları diğerlerinden farklı kılan ve biricik yapan millî kültürleriyle tanınırlar. İnsanlar gibi milletler de varlıklarını sürdürebilmek için millî kültüre ihtiyaç duyarlar. (Kırkkılıç ve Sevim, 2012: 360-362).

Her millet dilini ve kültürünü yüzyıllar boyunca yoğurur. Bu esnada o, akan bir nehir gibi, içinden geçtiği her topraktan bazı unsurları alır (Kaplan, 2010: 152). Dil konuşulduğu toplumun kültürü içerisinde gelişmeye zemin bulabilir. Kültür tarlasında sahip olunan bu imkân sayesinde dil de o toplumun bireylerinin zihinsel, duygusal, yaşamsal ihtiyaçlarına karşılık olabilecek ürünler verir, toplumun kültürel yapısının sağlamlaşmasına katkı sağlar. Kaplan'ın da dediği gibi, kültür ile dil arasında sıkı bir münasebet vardır (1993: 108).

Dil, bir göstergeler dizgesidir ve o dizge içerisinde yer alan her göstergenin dış dünyada işaret ettiği bir gönderme alanı, bir dış dünya gerçekliği vardır ve gönderme alanı da kültürle ilgilidir (Asutay, 2007: 10). Kültür dediğimiz maddî ve manevî değerler bütününe öğrenilmesinde ve gelecek nesillere devredilmesinde baş araç dildir (Devrim, 2004: 130). Dil kültürün temeli olduğuna göre, bir milletin dil ile ifade ettiği sözlü, yazılı her şey kültür kavramına girer (Kaplan, 2010: 151). Bir toplumun yaşamak için ürettiği maddî ve manevî değerlerin hepsi kültür ögesi içinde yer alır. Dil, bu kültürün gelişip güçlenmesini, kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan çok önemli bir araçtır (Güleryüz, 2004: 121).

'Dil' denilen iletişim aracı, toplumu bir arada tutan harç; kültürü taşıyan ortak bir hazine ve toplumu yansıtan bir aynadır. Toplum ve kültürde ne varsa dilde ifadesini bulur. Dilde neler varsa, toplum ve kültür de asılları veya yankıları vardır (Güvenç, 2002: 47-48). Dil ve kültür bir bütünü oluşturan ayrılmaz iki parça gibidir. Dilin zenginliği bir bakıma kültürün zenginliğidir. Dil ne kadar etkili ve işlek bir yapıda olursa ortaya konulan ürünler aracılığıyla kültürün zenginliği de o derece etkili ortaya konulabilir. Kültürün zenginliği de dili etkili kullanmada söz sahibinin işini kolaylaştırır. Sahip olduğu değerleri ile kültür, ifadeye güç kazandırır. Özet olarak söylemek gerekirse; *kültür, dil için inanılmaz bir kaynak; dil de kültür için vazgeçilmez bir araçtır* (Göçer, 2012: 57).

Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Bu çalışmanın amacı, Türkçe öğretmeni adaylarının 'kültür dil ilişkisi'ne yönelik sahip oldukları algıları metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Türkçe öğretmeni adaylarının kültür-dil ilişkisine yönelik sahip oldukları metaforlar nelerdir?
- Türkçe öğretmeni adaylarının kültür-dil ilişkisine yönelik kullandıkları metaforlar ortak özellikleri bakımından hangi kavramsal kategoriler altında toplanabilir?

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, nitel araştırma çerçevesinde olgubilim (fenomenoloji) araştırması olarak desenlenmiş ve incelenecek veriler mecazlar yoluyla toplanmıştır.

Olgular, yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir. Olgubilim (fenomenoloji) deseni bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için uygun bir araştırma zemini oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 72). Olgubilim (fenomenoloji) “*Gerçek nedir?*” sorusuna cevap arayan bir yöntemdir. Fenomenoloji yaklaşımın temelini bireysel tecrübeler oluşturmaktadır. Bu yaklaşımda araştırmacı katılımcının kişisel (öznel) tecrübeleri ile ilgilenmekte, bireyin algılamaları ve olaylara yükledikleri anlamları incelemektedir. Fenomenoloji tanımlayıcı bir araştırmadır. Bu bağlamda genelleme yapmak değil, olguları tanımlamak önemlidir (Akturan ve Esen: 83-84, 88).

Mecazlar insanın doğayı ve çevresini anlamasının, anlamsız gibi görünen nesnel gerçeklerin belirli yorumlar yoluyla anlamlar çıkarmasının, yaşantı ve deneyime anlam kazandırmanın araçları olarak ‘bilmeye’ olanak sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 207-208). Morgan (1980), Sterman’a (1985) ve Sackmann’a (1989) göre mecaz bir kavram veya terimin belirli bir benzerliği ifade etmek amacıyla farklı bir içeriğe uygulandığı bir dil formudur. Mecazlar olguları bir alandan diğer bir alana taşır, gerçeği süzer ve basit bir şekilde tanımlar. Mecazlar karmaşık değişkenlerin önemli özelliklerini basit bir formatta tanımlamakta oldukça etkilidir (Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2005: 207-208).

Türkçe öğretmeni adaylarının görüşlerinden yola çıkarak kültürün dil ile ilişkisine yönelik düşüncelerini ayrıntılı bir şekilde ortaya koymak ve katılımcıların belirttikleri görüşlerden hareketle çıkarımlarda bulunularak derinlemesine inceleme yapmak için olgubilim deseni tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu/Katılımcılar

Olgubilim araştırmalarında veri kaynakları araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışı vurabilecek veya yansıtabilecek bireyler ya da gruplardır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 74). Bu araştırma, 2012–2013 öğretim yılında Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi 4. sınıf I ve II. öğretimde öğrenim gören Türkçe öğretmeni adaylarından oluşan bir çalışma grubu üzerinden yürütülmüştür. Çalışma grubunu oluşturan katılımcılar dördüncü sınıfta *Kültür ve Dil* adlı seçmeli dersi alan ve araştırmaya gönüllü olarak katılan öğretmen adaylarından oluşmaktadır. Çalışma grubunda yer alan öğretmen adayları seçilirken amaçlı ve kümeleme örnekleme yöntemleri kullanılmıştır.

Tablo 1. Katılımcılar Hakkında Bilgiler

Özellikler		(f)	(%)
Cinsiyet	Kadın	39	54.9
	Erkek	32	45.1
Toplam		71	100
Program	I. öğretim	29	40.8
	II. öğretim	42	59.2
Toplam		71	100

Tablo 1’den de görülebileceği gibi araştırmaya 39’u kadın, 32’si erkek olmak üzere toplam 71 Türkçe öğretmeni adayı katılmıştır. Görüşüne başvuru alan adayların 29’u I. öğretim; 42’si ise II. öğretimde öğrenimlerini sürdürmektedirler.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Verilerin Toplanması

Türkçe öğretmeni adaylarının kültürün dil ile ilişkisine yönelik algılarını ortaya çıkarmak amacıyla “*kültürün dil ile ilişkisi ... gibidir; çünkü ...*” şeklinde verilen ifadeyi 30 dakikalık bir sürede tamamlamaları istenmiştir. ‘Metaforun bir araştırma aracı olarak kullanıldığı çalışmalarda “gibi” kavramı genellikle “metaforun konusu” ile “metaforun kaynağı” arasındaki bağı daha açık bir şekilde çağrıştırmak için kullanılır” (Saban, 2009: 285). Araştırmada ‘*çünkü*’ kavramına da yer verilerek katılımcıların kendi metaforları için bir gerekçe veya mantıksal dayanak sunmaları (Saban, 2008a: 464) istenmiştir.

Veriler, katılımcıların verilen çalışma yaprağını doldurmaları şeklinde yazılı olarak elde edilmiştir. Çalışma yaprağında; katılımcılara, araştırmanın amacı ve bilimsel amaçla kullanılacağı hakkında gerekli açıklamaların yapıldığı ve daha önce yapılmış çalışmalardan alınan üç metafor örneğinin verildiği bir yönerge bölümü oluşturulmuştur.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada elde edilen veriler içerik analizi tekniğiyle incelenmiştir. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metinde verilmek istenen mesajın objektif olarak tanınarak çıkarımların yapıldığı, bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir tekniktir (Büyüköztürk 2009: 269). İçerik analizi yapılırken Saban’ın (2008a: 464, 2008b: 428) kullandığı ve aşağıda verilen analiz aşamaları takip edilmiştir: (1) adlandırma aşaması, (2) eleme ve arıtma aşaması, (3) derleme ve kategori geliştirme aşaması ve (4) geçerlik ve güvenilirliği sağlama aşaması.

Katılımcılardan elde edilen metaforların analizi işlemlerinde aşağıdaki kodlama ve tanımlama tekniği kullanılmıştır: **I_{K4}**, **II_{K40}**...: Katılımcının öğrendiği **programı**; **katılımcıyı** ve oluşturduğu **metaforu** göstermektedir.

Adlandırma Aşaması: Bu aşamada, katılımcıların kültürün dil ile ilişkisine yönelik sahip oldukları algıları bir metafor aracılığıyla ifade edip edemediklerine bakılmıştır. Katılımcılara verilen çalışma yaprakları katılımcıların teslim sırasına göre numaralandırılmış, numaralanan her sayfadaki metafor verilen numaraya göre kodlanmıştır. (Örneğin: I_{K4}: anne-çocuk, II_{K40}..: ağaç-kök... gibi). Tespit edilen metaforlar ilk önce verilen numaraya göre sıralanmıştır.

Eleme ve Arıtma Aşaması: Katılımcıların oluşturdukları metaforların bulunduğu 71 form tekrar tekrar kontrol edilerek açıklaması yapılmayan ya da tutarlı bir açıklamaya sahip olmayan metafor imgelerinin bulunduğu 5 form araştırmanın dışına çıkarılarak ayıklama yapılmıştır. Katılımcıların zayıf yapıları metaforları ayırt edildikten sonra toplam 66 adet geçerli metafor elde edilmiştir. Metaforlar tekrar alfabetik sıraya göre dizilmiş, metafor ifadesi seçilerek örnek metafor listesi oluşturulmuştur. Bu listenin oluşturulmasında Saban’ın belirttiği iki temel amaç göz önünde tutulmuştur (2008a: 465): Metaforların belli bir kategori altında toplanarak bir başvuru kaynağı olarak kullanmak ve bu araştırmanın veri analiz süreciyle yorumlarını geçerli kılmak.

Tablo 2. İlgisiz, Zayıf ya da Yetersiz Metaforlar

Kod	Oluşturulan Metafor	Benzetme İçin Belirtilen Açıklama/Sebeup İfadesi
I _{K9}	Televizyon-Anten	“önemli bir kültür kaynağıdır” (ilgisiz)
I _{K16}	Tarih Bilimi	“...” (açıklama belirtilmemiş)
II _{K29}	Ateş-Su	“su ateşi söndürmede etkilidir” (ilgisiz)
II _{K67}	Zimba-Zimba Teli	“...” (açıklama belirtilmemiş)
II _{K71}	Haber-Telefon	“telefon hızlı bir haber yayıcıdır” (zayıf)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Derleme ve Kategori Geliştirme Aşaması: Bu aşamada, katılımcılar tarafından oluşturulan metaforlar ortak özellikleri bakımından incelenmiştir. 66 adet geçerli metafor ortak özellikleri bakımından incelenirken, ilk olarak öğretmen adaylarının kültürün dil ile ilişkisine yönelik olumlu ve olumsuz metaforları tespit edilmiştir. Daha sonra “katılımcılar tarafından üretilen her metafor imgesi; metaforun konusu (1), metaforun kaynağı (2) ve metaforun konusu ile kaynağı arasındaki ilişkisi (3) bakımlarından analiz edilmiştir” (Saban, 2008_a: 465). Bu ilişki doğrultusunda incelenen metaforlar, kültürün dil ile ilişkisine ilişkin sahip oldukları ortak özellikler bakımından 9 kategoride toplanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirliği Sağlama Aşaması: Bir araştırmanın geçerlik ve güvenilirlik niteliği onun kabul edilebilirliği, inandırıcılığı ve sahip olduğu bilimsel değeri göstermesi açısından önemlidir. Nitel araştırmalarda, nicel araştırmadaki geçerlik kavramı yerine kullanılan kavram inandırıcılıktır. Yıldırım ve Şimşek’e göre, toplanan verilerin ayrıntılı olarak rapor edilmesi ve araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığını açıklaması nitel bir araştırmada geçerliğin önemli ölçütleri arasında yer almaktadır (2005: 257). Bu araştırmada metaforların kategorileştirilmesi sürecinde iki uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Araştırmacı ve uzman incelemesi sonunda 8 metafor üzerinde görüş ayrılığı olduğu görülmüştür. Miles & Huberman (1994: 64) tarafından verilen aşağıdaki güvenilirlik formülü kullanılarak görüş birliği ve görüş ayrılığının, araştırmanın güvenilirliğine etkisi hesaplanmıştır.

$$\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}} \times 100$$

Uygulanan formül sonucunda güvenilirliğin % 87,8 olduğuna ulaşılmıştır. Görüş ayrılığına düşülen 8 metafor üzerinde görüşüne başvuru uzmanlarla tartışılmış ve görüş birliği sağlanmıştır.

BULGULAR

Aşağıda Türkçe öğretmeni adaylarının kültürün dil ile ilişkisine yönelik ortaya koydukları olumlu/olumsuz metaforlar ve metaforlar üzerinden oluşturulan kategoriler tablolar hâlinde görselleştirilerek verilmiştir.

Tablo 3. Oluşturulan Metaforların Olumsuz/Olumsuz Niteliğe Göre Dağılımı

Kategori	Kod	Metaforun Adı	Metaforu Oluşturan Öğretmen Adayı		Kodlar Toplamı	
			(f)	(%)	(f)	(%)
Olumlu Metaforlar	1	Anne-Çocuk	6	9.0909	64	96.97
	2	Akrabalık/Kan Bağı	1	1.5151		
	3	Zincirin Halkaları	1	1.5151		
	4	Ağaç/Bitki-Su	4	6.0606		
	5	Allah’ın Elçisi-Kutlu Kitap	1	1.5151		
	6	Devlet-Bayrak	1	1.5151		
	7	Yaşamak-Nefes Almak	1	1.5151		
	8	Et-Tırnak	4	6.0606		
	9	Otomobil-Benzin/Kömür-Tren	2	3.0303		
	10	Kalem-Kağıt	1	1.5151		
	11	Posta Teşkilatı	1	1.5151		
	12	Sıcak-Ayran	1	1.5151		
	13	Tren-Ray	7	10.9375		
	14	Makine-Dişli	1	1.5151		
	15	İnsan-Beyin	4	6.0606		

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

16	Ağaç-Kök/Gövde	2	3.0303			
17	Hayat-Su	1	1.5151			
18	Akarsu-Akarsu	5	7.8125			
19	Kuş-Kanat	1	1.5151			
20	Köprü-Ayakları	1	1.5151			
21	Kolye-İnci	2	3.0303			
22	Toprak-Çiçek	1	1.5151			
23	İç İçe Geçmiş İki Alyans	1	1.5151			
24	Çay-Simit	1	1.5151			
25	Kamyon-yol	1	1.5151			
26	Çiçek-Arı	1	1.5151			
27	Edebiyat-Şiir	1	1.5151			
28	Kombi-Boru	1	1.5151			
29	Menemen	1	1.5151			
30	Buz Dağının Görünmeyen	1	1.5151			
31	Kıymalı pide	1	1.5151			
32	Su-Şebeke	2	3.0303			
33	İskender kebab	1	1.5151			
34	Sucuklu yumurta	1	1.5151			
35	Yemek-Tuz	1	1.5151			
36	Değirmen-Su	1	1.5151			
Olumsuz	37	Cacık	1	1.5151	2	3.03
Metaforlar	38	Düşünce Biçimi	1	1.5151		
Toplam		66	100	66	100	

Tablo 3'ten de görülebileceği gibi, Türkçe öğretmeni adaylarının kültürün dil ile ilişkisine yönelik 38 metafor geliştirmişlerdir. Oluşturulan metaforların tamamına yakınının olumlu (%96.97) ve % 3,03'ünün ise olumsuz olarak oluşturulduğu değerlendirilmiştir. Türkçe öğretmeni adayları oluşturdukları *anne-çocuk* (6), *et-turnak* (4), *insan-beyin* (4) vb. olumlu metaforlarla, kültür ve dille ilgili olarak birinin diğeri için olmazsa olmaz olduğunu vurgulamak için birbirini bütünleyen varlıklar seçilmiştir. Türkçe öğretmeni adayları kültürün dil için, dilin de kültür için ne derece bir önem taşıdığını bu gibi birbirinden ayrılmaz kavramlarla ilişkilendirmeleri olumlu ve anlamlı bulunmuştur. Bunun yanında, en fazla katılımcının (n=7) belirttiği '*tren-ray*' metaforu, dilin kültür için vazgeçilmez bir unsur ya da araç olduğunu göstermesi açısından önemlidir. 'Nasıl bir trenin hedeflediği yere gitmesinde raylar önemli bir işleve sahipse, dil de kültürün gelecek nesillere aktarılmasında böyle bir işlev ve öneme sahiptir.' görüşünün bir ifadesi olarak '*tren-ray*' benzetmesi dilin kültür açısından taşıdığı önemi göstermesi bakımından oluşturulmuş önemli bir metafordur.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Tablo 4. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Kültürün Dil ile İlişkisine Yönelik Ortaya Koydukları Olumlu Metaforlar ve Geliştirilen Kategoriler

Kategori	Kod	Metafor	Alıntılar	Metaforu Temsil Eden Öğret. Adayı ve Metaforlar			
						Kod Kategorik Dağılımı	
				(f)	(%)	(f)	(%)
İşlevsellik	36	Değirmen-Su	“Değirmeni işleten sudur.”	1	1.5625	6	9.375
	14	Makine-Dişli	“Dişli çark ilişkisi gibi birbiriyle etkileşimdedir”	1	1.5625		
	28	Kombi-Boru	“Peteklere sıcak suyu borular taşır.”	1	1.5625		
	12	Sıcak-Ayran	“Harareti en iyi ayran alır.”	1	1.5625		
	32	Su-Şebeke	“Dil sayesinde kültür bütün bireylere ulaşır.”	2	3.325		
Parça-bütün ilişkisi	15	İnsan-Beyin/Kafa	“İnsanı beyni ayakta tutar.”	4	6.625	13	20.3125
	16	Ağaç-Kök/ Gövde	“Ağaç kökü olmadan yaşayamaz.”	2	3.325		
	20	Köprü-Ayakları	“Köprü ayaklarıyla vardır.”	1	1.5625		
	19	Kuş-Kanat	“Kanadın varlığı kuştandır, uçmayı kanat sağlar.”	1	1.5625		
	29	Menemen	“Domates olmadan menemen olamaz.”	1	1.5625		
	21	Kolye-İnci Taneleri	“İnci taneleri iplikle anlam kazanır.”	2	3.325		
	31	Kıymalı pide	“Kıyma olmadan kıymalı pide olamaz.”	1	1.5625		
	33	İskender kebab	“Yoğurt onu tamamlar, asıl tadına kavuşturur.”	1	1.5625		
Ayrılmazlık	1	Anne-Çocuk	“Kültür dili büyütür, dil de kültürü korur.”	6	9.375	13	20.3125
	3	Zincirin Halkaları	“Halkaların birbirini bağladığı gibi.”	1	1.5625		
	8	Et-Tırnak	“Birbiriyle iç içe, ayrılmaz bir bütündür.”	4	6.625		
	35	Yemek-Tuz	“Tuzsuz yemek yavan olur.”	1	1.5625		
	23	İç İçe Geçmiş İki Alvans	“Alyansların çağrıştırdığı bağımlık gibidir.”	1	1.5625		
Değerlerimiz	2	Akrabalık/Kan Bağı	“Kültür ve dil ayrılmaz parçalarıdır.”	1	1.5625	2	3.125
	5	Kutlu Kitap-Allah'ın Elçisi	“Önemli bilgilerle insanları bilgilendirmek.”	1	1.5625		
İhtiyaç	4	Ağaç/Bitki-Su	“Bitkinin büyümesi için suya ihtiyaç vardır.”	4	6.625	8	12.5
	7	Yaşamak-Nefes Almak	“Kültür oluşabilmek için dile muhtaçtır.”	1	1.5625		
	9	Otomobil-Benzin/Kömür-Tren	“Otomobil yapılış amacını gerçekleştirebilmesi için benzine ihtiyacı vardır.”	2	3.325		
	17	Hayat-Su	“Su olmadan hayat bir hiçtir.”	1	1.5625		
Araç	11	Posta Teşkilatı	“Geçmişten geleceğe gider.”	1	1.5625	9	14.0625
	13	Tren-Ray	“Tren yükünü raylarla, kültür de özelliklerini dille geleceğe taşır.”	7	10.9375		
	25	Kamyon-Yol	“Dil kültürü taşır, kültür dilden etkilenir.”	1	1.5625		
Uyum	24	Çay-Simit	“Çay ve simit birbirini tamamlar.”	1	1.5625	3	4.6875
	10	Kalem-Kağıt	“İkisi birbirini tamamlar.”	1	1.5625		
	34	Sucuklu yumurta	“Birbirlerini çok iyi tamamlıyorlar.”	1	1.5625		
Ürün	18	Akarsu-Akarsu Yatağı/Delta	“Deltanın oluşması için akarsuya ihtiyaç vardır.”	5	7.8125	8	12.5
	22	Toprak-Çiçek	“Çiçek topraktan beslenir ve gelişir.”	1	1.5625		
	26	Çiçek-Arı	“Arı dili temsil eder, çiçek kültürü.”	1	1.5625		
	27	Edebiyat-Şiir	“Edebiyat şiiri, kültür de dili kapsar.”	1	1.5625		
Simge	6	Devlet-Bayrak	“Devlet var oldukça bayrak dalgalanır.”	1	1.5625	2	3.125
	30	Buz Dağının Görünmeyen Kısmı	“Buz dağı uzun zamanda meydana gelir.”	1	1.5625		
Toplam				64	100	64	100

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Tablo 4'ten de görülebileceği gibi Türkçe öğretmeni adaylarının oluşturduğu 36 olumlu metafordan 9 kategoriye ulaşılmıştır. Oluşturulan kategorilere bakıldığında Türkçe öğretmeni adayları arasından en fazla katılımcının (n=13) belirttiği ve 'parça-bütün ilişkisi' kategorisi altında toplanan metaforlara (*insan-beyin, köprü-ayakları, kuş-kanat...* benzetmelerine) bakıldığında kültürle dilin birbirlerini bütünleyen, birbirine muhtaç iki unsur olduğu belirtilmekte; biri olmayınca diğersinin anlam ve değer kaybedeceği görüşü vurgulanmaktadır. Daha da ötesi, 'ayrılmazlık' kategorisi altında toplanan metaforlarla (*anne-çocuk, zincirin halkaları, et-tırnak, iç içe geçmiş iki alyans...* benzetmeleriyle) birbiriyle iç içe, birbirinden ayrılması söz konusu olmayan iki temel unsur olduğunun altı çizilmektedir.

Bir başka vurgulanması gereken nokta Tablo 3'te de belirtilen 'dil kültür için vazgeçilmez bir unsur ya da araç olduğu' görüşünün farklı metaforlarla dile getirilmesidir. 'ürün' kategorisi altında yer alan (*toprak-çiçek, çiçek-arı, edebiyat-şiiir...*) metaforlarıyla belirtilmek istenen görüş, dille ortaya konulan ürünler nüvesini, özünü kültürden alır. İnsanların duygularını dile getirmede başvurulan şiiirin (dil) etkililiği edebiyatın (kültürün) imkânlarından yararlanılmasıyla sağlanmaktadır.

Türkçe öğretmeni adaylarının %9.3'ünün oluşturduğu değirmen-su, makine-dişli, kombi-boru, su-şebeke metaforlarıyla 'işlevsellik'; %3.1'inin oluşturduğu akrabalık/kan bağı, Kutlu Kitap-Allah'ın Elçisi metaforlarıyla 'değerlerimiz'; %12.5'inin oluşturduğu ağaç/bitki-su, yaşamak-nefes, otomobil-benzin, hayat-su metaforlarıyla 'ihtiyaç'; %4.6'sının oluşturduğu çay-simit, kalem-kâğıt, sucuklu yumurta metaforlarıyla 'uyum'; %14.1'inin oluşturduğu posta teşkilatı, kamyon-yol, tren-ray metaforlarıyla 'araç' ve %3.1'inin oluşturduğu devlet-bayrak, buz dağının görünmeyen kısmı metaforlarıyla 'simge' kategorilerinin oluşturulmasını sağlayan algıya sahip oldukları söylenebilir.

Tablo 5. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Kültürün Dil ile İlişkisine Yönelik Ortaya Koydukları Olumsuz Metaforlar

Kategori	Kod	Metafor	Alıntılar	Metaforu Temsil Eden Öğret. Adayı ve metaforlar		Kod Kategorik Dağılımı	
				(f)	(%)	(f)	(%)
Olumsuz Metaforlar	37	Cacık	"Karışiktır."	1	2.63	2	5.26
	38	Düşünce-Kültür	"Düşünme kültürü bozar."	1	2.63		
Toplam				2/38	5.3/100	2/38	5.3/100

Tablo 5'ten de görülebileceği gibi Türkçe öğretmeni adaylarının oluşturduğu 38 metafordan 2'si (% 5.26) olumsuz metaforlar kategorisine alınmıştır. Açıklaması "Karışiktır." şeklinde verilen 'cacık' metaforuyla "Düşünme kültürü bozar." açıklamasıyla 'düşünce-kültür' metaforu olumsuz olarak değerlendirilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkçe öğretmeni adayları kültürün dil ile ilişkisine yönelik tamamına yakınının olumlu olduğu 38 metafor geliştirmişlerdir. Oluşturulan metaforlara bakıldığında kültür ve dilin birbirleri için vazgeçilmez olduğuna dikkatler çekilmiş; kültürün kabul edilip yaygınlık kazanarak geleceğe aktarılmasında dilin taşıdığı önem vurgulanmıştır.

Türkçe öğretmeni adaylarının oluşturduğu metaforlar 9 kategori altında toplanmıştır. 'parça-bütün ilişkisi' adlı kategori çerçevesinde kültür ve dilin birbirlerini bütünleyen, birbirine

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

muhtaç iki unsur olduğu vurgulanmaktadır. Yine ‘bu iki kavramın birbirinden ayrılması söz konusu olmayan iç içe iki temel unsur olduğunu belirten ‘ayrılmazlık’ kategorisi yanında her birinin diğeri için ‘araç’ niteliği taşıdığı; ‘işlevsellik’ açısından birbirlerinin etkinliğine katkı verdiği ve aralarındaki ‘uyum’a dikkatlerin çekildiği kategoriler öne çıkmıştır.

Bireylerin eğitim durumu, yetiştiği çevre, okuduğu kitaplar ve kısaca sahip olduğu ufuk, herhangi bir konuda ortaya koyacağı kanaatini şekillendirir. Bunun yanında herhangi bir konuda metafor oluşturmasında en etkili unsur bireyin kültürel birikimidir. Son zamanlarda, herhangi bir konuda kişilerin sahip olduğu algıların belirlenmesinde metafor oluşturma tekniği sıklıkla kullanılmaktadır. Kültürün dille ilişkisinin metaforla yoluyla incelendiği bu araştırma yanında kültür, kültürü oluşturan unsurlar ve kültürün bu unsurlarla ilişkilerine yönelik olarak öğrenci, öğretmen vb. kitlelerin algılarını metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarıcı başka araştırmalar da yapılabilir.

KAYNAKÇA

- AKARSU, Bedia (1998). *Wilhelm Von Humboldt’da Dil-Kültür Bağlantısı*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- AKSAN, Doğan (2007). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim* (4. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- AKTURAN, Ulun ve Esen, Atakan (2008). Fenomenoloji (ss. 83-98), *Nitel Araştırma Yöntemleri*, (Editörler: Baş, T. ve Akturan, U.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- ASLAN, Yasin (2008). Yabancı Dil Eğitiminde Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar. *Türkiye’de Yabancı Dil Eğitimi Ulusal Kongresi Bildiriler* (Gazi Ü. Gazi Eğitim Fakültesi, Editörler: S. Ağıldere ve N. Ceviz): 118-123. Ankara.
- ASUTAY, Hikmet (2007). *Dil, Kültür ve Eğitim*. Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Şener; Çakmak, Ebru; Akgün, Özcan; Karadeniz, Şirin ve Demirel, Funda (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- DEVRİM, Hakkı (2004). Popüler Kültür ve Dil Soruşturması. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 57, 130-133.
- ERGİN, Muharrem (2009). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım Yayım Tanıtım.
- GÖÇER, Ali (2012). Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine. *Türk Dili*, 729, 50-57.
- GÜLERYÜZ, Hasan (2004). Dil Kirlenmesinin Bir Başka Boyutu: İş Yeri Adları. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 57, 121-129.
- GÜNAY, Doğan (1995). Roman Çözümlemesine Toplum-dilbilimsel Bir Yaklaşım. *Dil Dergisi*, 35, 5-24.
- GÜVENÇ, Bozkurt (1994). *İnsan ve Kültür* (6. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- GÜVENÇ, Bozkurt (2002). *Kültürün ABC’si* (2. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- KAFESOĞLU, İbrahim (1998). *Türk Milli Kültürü* (4. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- KAPLAN, Mehmet (1993). Dil ve Kültür. *Türk Dili*, 500, 108-110.
- KAPLAN, Mehmet (2010). *Dil ve Kültür* (26. Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- KARATAŞ, Turan (2009). *Türk Dili*. Ankara: Öncü Kitap Basımevi.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

- KIRKKILIÇ, Ahmet ve Sevim, Oğuzhan (2012). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Türk Kültür ve Edebiyatının Yeri (ss. 359-386), *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi*, (2. Baskı, Editörler: A. Kılınç ve A. Şahin). Ankara: Pegem Akademi.
- MILES, Matthew B. & Huberman, A. Michael (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook* (2nd Ed). California: Sage Publications.
- SABAN, Ahmet (2008_a). Okula İlişkin Metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55, 459-496.
- SABAN, Ahmet (2008_b). İlköğretim I. kademe öğretmen ve öğrencilerinin bilgi kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *İlköğretim Online*, 7 (2), 421-455. <http://ilkogretimonline.org.tr/vol7say2/v7s2m15.pdf> adresinden 16 Temmuz 201'te indirilmiştir.
- SABAN, Ahmet (2009). Öğretmen Adaylarının Öğrenci Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Zihinsel İmgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (2), 281-326.
- YILDIRIM, Ali ve Şimşek, Hasan (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

